

Gyrithe Lemches tale i »Martsforbundet«

Taler

Gyrithe Lemche
Kvindesagsforkæmper og
ledende skikkelse i D. K.

Sted

Martsforbundet

Der er efter denne tilendebragte Valgkampagne vist kun én Mening om os Kvinder Landet over, at vi har gjort vor Pligt. Mændene ser bifaldende paa os og klapper os kærlig paa Skulderen:

„Godt, meget godt; bliv bare saadan ved, saa skal vi heller ikke glemme Jer, naar Tiden kommer.“

Og vi er rørte over saa megen Anerkendelse, og vi er stolte af os selv, fordi vi ved, at vi har gjort vor Pligt; maaske er vi ogsaa en Smule svimle, og hvor kan det være andet, saadan som der er blevet bejlet til os fra alle Kanter. Der gives jo ikke et Parti, uden at det har forsikret os om, at der hører vi hjemme alle sammen, der har vi vore virkelige, forstaaende Venner. Thi der er dette vidunderlige ved denne Partiernes Logik, at paa samme Tid, som de er enige om, at et Kvindeparti vilde være det latterligste og utænkligste af alt i Verden, fordi Kvinderne paa Forhaand er adskilte i Partier, paa samme Tid betænker de sig ikke paa hver for sig at forkynde, at deres Parti er det eneste saliggørende, ikke for de og de Kvinder blot, men for den ganske Kvindehed.

Men hvorom al Ting er, Kvinderne har gjort deres Pligt baade mod sig selv, ved at benytte deres Stemmeret, og mod det Parti, som de sympatiserer med ved at virke af al deres Kraft i Agitationens Tjeneste. Der har været Jubel og Fest overalt, Bryllupsfest kunde man gerne kalde det, thi Kvinder og Mænd er faldne i hinandens Arme indenfor Partierne, og der svæver endnu en Duft af Hvedebrødsdage over det ganske Land. — Men naar Hvedebrødsdagene er forbi, staar Barselgildet for Døren; lad os da haabe, at der ikke i Vuggen maa ligge den hektiske Skabning, som kaldes Fanatisme. — Ja, jeg ønsker paa ingen Maade at optræde som den onde Fe ved Eventyrernes Barselgilder, der spaar om kommende Ulykker, men naar jeg i den forløbne Tid har læst om den kvindelige

Partipropaganda paa Valgmøder og i Aviser, naar jeg har set, hvorledes vi næsten har overbudt Mændene i ubeherskede Angreb og ubeviste Paastande, saa har det løbet mig koldt ned ad Ryggen, og jeg har spurgt mig selv: „Er dette Kvindebevægelse? Er vi ikke paa Veje til at svigte os selv?“ —

Jeg saa ude i det Landsogn, hvor jeg hører hjemme, det mærkværdige Syn, at Kvinder, som for nogle Aar siden med en ubeskrivelig Foragt havde afvist enhver Diskussion om Kvindevalgret som ukvindelig og samfundsopløsende, de forlod nu med god Samvittighed Arnen og de kvindehistoriske Gryder og gik fra Dør til Dør og prækede Stemmepligt og faldbød deres respektive Partiers Programmer. Og jeg kan ikke nægte, at der igen sneg sig en kold Uhyggefølelse gennem min Glæde, og jeg spurgte mig selv: „Er dette Kvindebevægelse?“ —

Jeg satte mig da for at læse om Kvindebevægelsens Trængselstid for muligvis her at finde den ægte kvindeprægede Kvindebevægelse, og jeg læste om „Kvindelig Fremskridtsforening“, stiftet 1885, jeg læste om de berygtede „Hvad-vi-vil Kvinder“, som jeg i min Ungdom havde lært at afsky, og til min Forundring stødte jeg her paa Ord, som rimede sig med Tanker, jeg selv uklart havde tænkt, Krav, som jeg selv følte, jeg ikke kunde komme uden om. Der stod med rene Ord, at disse Kvinder forlangte den mest uindskrænkede Ret til at sige Dumheder, spørge dumt og svare dumt, blot for enhver Pris vinde frem til Klarhed over sig selv. Derfor skulde der ikke sidde vejledende Mænd omkring deres Talerstole, ikke overbærende Lærere, som kendte det hele meget bedre, ikke Partifanatikere, som mer eller mindre skjult gjorde Propaganda for sig selv.

Jeg kan ikke nægte, at ved at læse om hin Tid, da det at være Kvindesagskvinde var det samme som at give sig til Pris for Grinet, Forargelsen og alle gode Borgeres Foragt, men tillige at tro paa sin Sag, stole paa sig selv, træde sine egne Stier Fod for Fod, — ved at læse derom forekom disse Dages adsplittede, applauderede Kvindebevægelse mig nærmest som en Farce. Og det forekom mig pludselig saa ligegyldig her i Aften at paapege yderligere Kvindens Pligter mod Hjem og Børn og de smaa og svage i Samfundet og Fredssag og Afholdssag og alle de andre skønne Opgaver, som har fyldt Avisernes Spalter og Agitationsmødernes Referater i den sidste Tid; det er jo sagt saa mange Gange før, og vi kan saa saare let blive enige derom alle sammen, — men hvad der aldrig mere bliver sagt, hvad der synes at være gaaet Kvinderne ganske af Glemme, og hvad jeg derfor synes maa siges nu, inden det er for sent, det er, at der trods alt eksisterer en Kvindesag, en virkelig Kvindesag, som ikke kan

fyldestgøres indenfor Mændenes Partier, fordi den i enkelte Øjeblikke paa visse Punkter skiller Samfundet i to Partier, Mændenes og Kvindernes, og skaber Strømninger, som kan gaa lige paa tværs af de politiske Partier. Hvis denne Modsætning ikke holdes levende i begge parters Bevidsthed, hvis den Brydning, som den skulde fremkalde, hindres og svækkes, saa vil Kvindernes Adgang til det offentlige Liv ikke faa den Betydning, den skulde, — saa vil vi aller højest bidrage til at forøge Partifanatismen og spille vore Kræfter paa Opgaver, som Mændene muligvis kunde udrette lige saa godt uden os.

Jeg tror, at de fleste Mænd betragter Kvindernes Sag kun som en Retfærdighedssag, men jeg mener, det er Kvindernes Pligt at oplyse dem om, at den er mere, langt mere. Hvis jeg maa have Lov til at udtrykke mig digterisk, vil jeg sige:

„Kvindesagen, den er ikke mindre end en ny Verdensopdagelse.“

Men for at opdage en Verden er det nødvendigt at omsejle den; det er det, som forestaar os; det er det, vi ikke kommer uden om. Vi skal opdage en hel Verden af Muligheder, som har slumret i os, som Fortiden ikke har haft Brug for, men som Fremtiden skal høste Udbyttet af. Det er ikke gjort med at sætte Kryds paa en Valgseddel, selv om det er til Folketingsvalg; der skal mere til. Der skal først og fremmest det til, at Kvinder finder hverandre, forstaar hverandre, hjælper hverandre.

Det er en Latterlighed og en Utilbørlighed, at vi i Øjeblikket staar og hvæser af hverandre hver indenfor sit Parti; kan være, at Mændene en Tid skænker os deres Bifald, men der kommer maaske en anden Tid, hvor de skænker os deres Ringeagt. Man kan agte en Modstander, men ingen agter en Overløber, og jeg betænker mig ikke paa at kalde de Kvinder Overløbere, som med Foragt for deres eget Køn kryber lige ind i Mænds Meninger og Livssyn og gamle Partikævl. —

„Men Mændene er jo slet ikke længer vore Modstandere,“ hører jeg mere end én Kvinde sige. „Mit Parti i det mindste vil saa gerne give os, hvad vi forlanger.“ Og jeg gad se det Parti, hvis Kvinder ikke vil paastaa det samme. Vi har altsaa, naar det kommer til Stykket, ingen Modstandere. — Og dog staar de fleste af Landets Embeder lukkede for os, dog er vi umyndige som Hustruer, magtesløse som Mødre, dog maa vi bøje os for de Love, som vi ikke selv var med til at vedtage,

svare Skat til Udgifter, som vi ikke maa sige vor Mening om; dog maa vi finde os i at staa udenfor, naar der skal stemmes om den Sag, hvoraf vor og maaske hele Landets Skæbne kan komme til at afhænge. — Men vi har ingen Modstandere, vor Sag er almindelig anerkendt som god og retfærdig. Der ligger blot saa mange andre Sager i Vejen for den; hvert Parti har sin Livssag, som først maa komme i Betragtning, derfor skal vi blot lægge *vor* Livssag i Partiernes Hænder og rolig afvente det gunstige Øjeblik.

Jeg tror, det kunde være paa Tide, at vi Kvinder snart lod vor sunde Fornuft som en Lyskaster afsøge Terrænet for at finde vore Modstandere; saa skulde vi snart opdage dem bag deres Forskansninger, baade de besindige Konservative og de købslaende Bønder, det doktrinære Frisind og den røde Absolutisme.

Thi ikke de enkelte Mænd, men Partierne er vore Modstandere.

Paa Vælgermøderne kan de overbyde hverandre i Forsikringer om deres Velvilje, men naar Scenen er Folketingssalen, saa bliver alle Løfter saa hule i Ryggen, saa lægger der sig klam Moseluft over Begejstringen, saa falder Budene trevne og vrangvillige.

Jeg husker nok den Dag i forrige Rigsdagssession, hvor Socialdemokraterne indbragte Forslaget om Kvindernes politiske Valgret efter først at have sikret sig de nødvendige Kauteler ved at give os Tyendevalgretten under den ene Arm og de 21-aariges under den anden.

Der var Gravluft i det store Rum; Medlemmerne sad og døde paa deres Stole. To Socialdemokrater talte sig varme nærmest for de 21-aarige, en Højremand erklærede sig for en afgjort Modstander af al Kvindevalgret, en anden Højremand lod sig af Retfærdighedshensyn afnøde et Løfte om under visse Forudsætninger at gaa med, fra de kvindesagsvenlige Radikales Gruppe løftede sig ikke en Røst. Forslagsstilleren understregede deres Taushed, søgte at ægge dem til en Udtalelse, men de tav alle som én. — Hvorfor? — Ja, hvis nogen i disse Dage vilde spørge, vilde Svaret sikkert lyde: „Kun af politiske Grunde.“ —

Saa var der endelig Konseilspræsidenten, — den daværende, ja, han klappede os venlig paa Skulderen og bad os gaa hjem og være glade for den kommunale Valgret. Og saa tridsede Kvindesagen ud af Tinget igen med Tyendevalgretten under den ene Arm og de 21-aariges under den anden og har nok ikke vist sig

der senere. Socialdemokraterne havde sørget for at give os et Selskab, som paa Forhaand gjorde os umulige.

Der er et gammelt Ord, som siger:

„Herren fri mig for mine Venner, mine Fjender skal jeg nok selv tage mig af.“

Hvis Kvindebevægelsen fra nu af lægger sin Sag i Partiernes Hænder alene, saa er jeg bange for, at disse Ord kunde faa en skæbnesvanger Betydning for os.

„Vi skal opdage en Verden i os selv, og vi skal omsejle denne Verden.“

Det tager lang Tid med saadan en Omsejling, det er saa fristende at skyde Genvej. Partivejen er en saadan Genvej. Der faar vi alle vore Meninger stukne færdigsyede ud; vi behøver slet ikke at tage Maal af os selv eller se dem efter i Sømmene; Mændene paatager sig Ansvaret for, at de er, som de skal være. Om der er Ting, vi ikke forstaar os paa eller ikke gider være over at sætte os ind i, det gør heller ikke noget; vi kan bare stemme med vort Parti, som forstaar det. Der siges jo ganske vist, at vi netop kan udøve vor Indflydelse indenfor Partierne. Ja, jeg vil se det, før jeg tror det. Jeg vil se den Kvinde, som i den første halve Snes Aar ytrer en Særmening, som kommer paa tværs af Partiets gamle Standpunkter, eller som nægter at deltage i den Herosdyrkelse, som karakteriserer vore Dages Genfærdspolitik. Og naar den halve Snes Aar er gaaet, saa er „den kvindelige Fare“ maaske forbi; saa fødes der ikke mere nye og kætterske Tanker i vore Hjærner, saa bider vi ikke længer vore Læber sammen over et forvovent Ord, saa er vi akkurat de samme blide og medgørlige Kvinder som før. Vi gaar til Valgstederne, som vi før gik i Tivoli eller Teatret med vore Fædre, Brødre eller Mænd under Armen; vi sætter Krydset paa Stemmesedlen udfør det samme Bogstav, som vore Fædre, Brødre eller Mænd; vi rejser os maaske en Gang imellem i Forsamlingen og siger ganske det samme, som vore Fædre, Brødre eller Mænd plejede at sige. Vi vedbliver at være kort sagt ganske de samme, som vi var før.

Jeg læste forleden i et Blad om en By her i Landet, hvor Kvinderne havde klaget over, at Stemmerummene var for smaa; de kunde ikke faa Plads til deres store Hatte. Det er nu ikke utænkeligt, at Kvindernes Valgret kan bevirke, at Stemmerummene bliver lavede større, forudsat, at Moden med de store Hatte holder sig, thi Mændene er jo af Naturen galante og underkaster sig med en vis

Glæde Damemodernes Luner.

Men vor nye Verden faar vi ikke omsejlet, og den vil lidt efter lidt synke i Havet igen — og kun leve i Folkebevidstheden som en Drøm, drømt af en lille Skare fantastiske Kvinder for en Menneskealder siden.

Thi hvor fantastiske maa de ikke forekomme os, disse Kvinder, som samledes den Gang ugentlig i et Skolelokale paa Sofievej! De var slet ikke bange for at gaa paa Verdensopdagelse, de vilde have Lov til at sige Dumheder i Fred, thi de vidste, at Vejen til Selvsyn gik gennem et Vildnis af Dumheder, og de frabad sig Mændenes Førerskab, thi de vilde ikke for alt i Verden tilsætte deres Frimodighed. Og den Gang de politiske Fraktioner bejlede til deres Agitation, da hayde de Rygrad nok til at sige nej; de manglede endnu Klarhed og Overblik til at skille sig efter politiske Linier.

Nogle af disse Kvinder er døde nu, andre er gamle og følger Kvindebevægelsen mest som Tilskuere.

Yngre Kræfter har taget fat; de er ikke bange for at bestige Talerstolene, de er heller ikke bange for at tage deres Parti; der er kun én Ting, de er forskrækkelig bange for, det er at sige Dumheder ; derfor siger de for det meste kun det, som er sagt mange Gange før, fixer højest lidt op paa det med samme Behændighed, hvormed de tidligere fixede op paa en gammel Hat. Og Menighederne klapper af dem, og Partierne siger, at det er meget godt. Men naar Mænd kommer sammen to og to, er der ogsaa dem, der siger:

„Er det det hele ? Var det den kvindelige Fare, som vi drømte om? Disse gør os sandelig ingen Fortræd.“

Thi det skal alle Kvinder vide, at Mændene én Gang har drømt om en kvindelig Fare“. Derfor havde de Konservative saa mange Betæneligheder ved at give os den kommunale Valgret; derfor maatte de Radikale med saa megen Indstændighed fraraade os at holde os udenfor de politiske Partier, derfor endelig saa Socialdemokraterne sig nødsagede til at forbyde deres Kvinder at staa i særlige politiske Kvindeforeninger.

Nu synes Faren at være dreven over, og der er sikkert mange Mænd, som aander lettere, de kortsynede, de partifanatiske Mænd; thi det ved jeg af Erfaring, at der

er ogsaa mange Mænd med vidt Syn og uhildet Dømmekraft, som i Kvindebevægelsen haabede paa en Nyskabelse, en Lagforskydning, en Omvurdering af forældede Begreber, og de vil med Skuffelse se, at vi haler vore Skibe paa Land og slaar os til Taals i den gamle Verden.

Men er det virkelig ogsaa saaledes, at den kvindelige Fare er dreven over? Er det saaledes, at vi allerede paa dette Tidspunkt vil tillade Partierne at drive deres Falanxer ind imellem os og sprænge os til alle Sider? At vi, som sidder med det aller bedste Kort paa Haanden, vil lade os friste til at smide det fra os og opgive os selv?

Hvad er det da for et Kort, vi sidder med fremfor vore Modspillere? — Det er vor politiske Jomfruelighed. Vi har ingen politisk Fortid; vi har ikke bundet os til noget Program ikke ved nogen Stemmeafgivning, ikke ved noget Mandat.

Naar vi skal vælge politisk, vælger vi i fuld Frihed og staar ikke nogen til Regnskab uden os selv. Naar Partierne trækker op med deres Mumier og vil have os til at høre paa deres Fortidstale, saa svarer vi:

„De døde skal tie, og de levende skal tale.“

Naar de store Mærkesager lægges frem paa Tingenes Borde, da staar vi med begge vore Ben plantede i Nutiden og retter vort Blik mod Fremtiden alene, og det nytter ikke, at Fortiden vil nappe os i Skøderne og bede os huske den og den Gang, thi vi vedkender os ingen Fortid. Dette er radikal Kvindepolitik, men for at drive den med Kraft og Eftertryk maa vi gaa paa Verdensomsejling og opdage os selv, — maa vi sætte Skulder ved Skulder og stemme os samlede mod de Strømninger, som truer med at splitte os, — maa vi forstaa, at hvert Skridt, som adskiller os fra den politiske Valgret, er kostbar, fordi den skal bruges til at udvikle os til selvstændig tænkende, maalbevidste Samfundsborgere, og fordi Havet, vi skal gennemsejle, er stort og mægtigt, og vor Baad endnu kun lille og skrøbelig.

Den Kvindebevægelse, som paa dette Tidspunkt, hvor endnu den dybeste Uret skiller os og Mændene ad, uden Betænkning lader sig indrangere i Mændenes Partier og binde ved deres Programmer, som gør sig solidarisk med deres Fortid og bøjer Knæ for deres døde Heroer, den Kvindebevægelse kalder jeg reaktionær og højkonservativ; den, siger jeg, ligger i Bagstrævet og har ikke forstaaet sin

Besøgelsestid, saa kan den for mig gerne kalde sig selv radikal, Navnet er dog kun en Vandrepokal, som bestandig maa afgives til den nye Mester; vi Kvinder staar for Tur til at vinde den, om vi strænger os an.

Vi har ingen politisk Fortid, det er den store Generalnævner, hvori al Kvindebevægelse kan gaa op, til Trods for de politiske Afskygninger, som tilsyneladende skiller os. Dette Vaaben maa vi ikke give fra os; med det skal vi gøre vor største Indsats i Fremtidens Politik, hugge Vej for Synet gennem Partikævlets Vildnis. Dette er Kvindesagens Mission.

Der opføres for Tiden i dansk Politik en uhyggelig „dansen macabre“. Døde Mænd staar op af deres Grave og kæmper med i Rækkerne, Statuer taler fra deres Sokler, og udtjente Politikere lader deres Fortidsrøster høre i Interviewernes Spalter. Der er Gravløft i alt dette her; derfor gaar der gennem det hele Land et Længselssuk efter Befrielse og Fornyelse.

Jeg læste for nylig i en Pjece, at Fornyelsen skulde komme fra det tjenende Lag. Men det er kun en enkelt Klasse. Kvinderne, det er alle Aldre, alle Klasser, det er Kultur og Muld og uforbrugt Kraft paa én Gang.

Men just derfor, vil mine Modstandere sige, er deres Samvirken en Utopi. Saa lad det komme an paa en Prøve; enhver ny Mulighed er i sin Begyndelse kaldt for en Utopi, — Navnet skræmmer mig ikke.

Jeg ved godt, det er umuligt at samle alle Kvinder i et eneste politisk Parti, vi er alle mere eller mindre prægede fra Fødselen af, og jeg beklager det ikke; men vi *kan* samle os om det ene Program: „Fortiden er død for os, Fremtiden leve!“ — Gør vi det, da er vi selv frigjorte og kan hjælpe til at frigøre andre.

Vi *er Fremtiden*, — det er det, vi skal tro paa, saa vist som vi politisk har intet at tabe, alt at vinde.

Maatte denne lyse Tro hviske sig frem fra Kvinde til Kvinde og afholde dem fra at berede sig selv og Verden den Skuffelse, som de nu synes i Begreb med.

Men lad det kun ske langsomt, lad os fremfor alt give os Tid til at omsejle vor Verden grundig. Saa vil vi ogsaa tilsidst lære at tro paa vor egen Kraft og ikke søge Støtte kun hos den, som i øjeblikket synes os at være den stærkeste.

Vi kender alle Legendens om den hellige Kristoforus. Han gik ud i Verden for at tjene den stærkeste, men hver Gang han troede at have fundet ham, saa viste det sig, at denne stærke havde et svagt Punkt, som vakte Kristoforus' Foragt. Tilsidst opgav han da at finde den stærkeste og levede en Eneboers Liv; men i Ensomheden blev han sig sin egen Styrke bevidst den Nat, da han bar Kristusbarnet paa sine Skuldre gennem den rivende Flod.

Jeg tror, det vil gaa Kvindesagen, som det gik Kristoforus; den vil en Tid ydmyg og beskeden give sig i Partiernes Tieneste, søgende det Parti, som den tror er stærkest, — det vil sige, det, som staar i Pagt med Fremtiden; men naar den tror at have fundet det stærkeste, da vil den pludselig opdage et svagt Punkt, ét, som binder til Fortiden, til Stagnationen og Affældigheden, og da vil den ende med træt og skuffet at søge ind til sig selv og i en mørk Nat blive sig sin egen Styrke bevidst, den Styrke, som i et lille Barns Skikkelse bærer hele Menneskeslægten paa sine Arme og i sig forener Nutid og Fremtid.

Maatte den da paa sin Omflakken træffe en lille trofast Flok af Kvinder, som støt og sikkert traadte deres egen Vej mod Lys og Luft og Fremtidsriget, da tror jeg, de vilde slaa Følge, og da vilde den store Fornyelse komme over Landet, som vi alle, Mænd og Kvinder, hver for sig gaar og drømmer om, og den vilde komme fra Kvinderne. Og de Mænd, som nu ser en Fare i, at Kvinderne gaar deres egne Veje, de vil til den Tid forstaa, at vi gjorde det kun for én Gang at kunne slaa Følge med dem, frigjorte og jævnbyrdige.

Da Nora i „Et Dukkehjem“ beslutter sig til at forlade Helmer, siger han, at han vil opdrage hende til Menneske, men hun svarer: „Det maa jeg være ene om, jeg maa selv tænke over de Ting og se at faa Rede paa dem.“

Ogsaa *vore* Dukkehjemstider er forbi, ogsaa vi har som Nora en ganske anden Mening om mangt og meget i de Love, Mændene har skrevet for os; vi maa se at faa Rede paa, hvem der har Uret, vi eller Lovene.

Men vi kan ikke sætte os paa Partiernes Skolebænke, thi da lærte vi aldrig at se med *vore* egne øjne.

Vi maa opdrage os selv; da vil sikkert ogsaa det vidunderlige engang ske, at Mænd og kvinder sammen kan skrive de nye Love, som tjener os alle bedst.

Kilde

Kvindesagen I Sang Tale og Skrift s. 47-59

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Agitationstale, Kvindebevægelsen

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/gyrithe-lemches-tale-holdt-i-martsforbundet-1909>